

Bispebrev fra 1936 om højmesseordningen og trosbekendelsen

Indledning

I den eksisterende litteratur om dansk liturgi omtales i 1943 på to steder et brev, som biskopperne udsendte i 1936 om trosbekendelsen i den danske højmesseordning. Det ene sted er i K. E. Skydsgaards liturghistorie (»Kirkens Gudstjeneste« 1943, s. 58), og det andet sted er i Dansk Kirkesangs »Forslag til en dansk Højmesseliturgi« (*Dansk Kirkesangs Aarsskrift* 1943, s. 5). I dette brev godkendte biskopperne, at man igen kunne lade trosbekendelsen indgå i højmesse gudstjenesten. Ifølge Kirkeritualet 1685 skulle trossalmen syn- ges efter oplæsningen af evangeliet fra alteret, men i løbet af 1800-tallet var trossalmen mere og mere gået ud af brug.

At bispebrevet fra 1936 eksisterede var kendt, men brevets ordlyd var ikke længere almindelig kendt. Brevet lå gemt i arkiverne. I forbindelse med et igangværende arbejde om højmessens liturgiske musik har fhv. rektor for Sjællands Kirkemusikskole, Ole Brinth, efterspurgt det originale bispebrev og i den forbindelse været i kontakt med mig. Men jeg kunne ikke hjælpe, idet jeg kun kendte brevet af omtale hos Skydsgaard og Dansk Kirkesang. Men det er efterfølgende lykkedes Ole Brinth selv at finde brevet på Rigsarkivet i arkivalierne fra Københavns Stifts Bispeembede – efter gode råd fra prof. emer. Martin Schwarz Lausten.

Efter aftale med Ole Brinth fremlægges hermed en afskrift af bispebrevet fra 1936, sådan som brevet så ud i den bogtrykte version, der i februar 1936 blev udsendt af biskoppen i Aarhus til stiftets præster. Der er tale om et vigtigt og interessant dokument i dansk liturghistorie, som burde være nemmere tilgængelig. Og der er – hvad angår trosbekendelsen i dansk højmesseordning – nogle ikke uvæsentlige nuancer i bispebrevet fra 1936 i forhold til omtalen i sekundærlitteraturen fra 1943.

Biskopperne havde i 1930'erne flere gange højmesseordningen oppe til drøftelse på de halvårslige bispemøder.

På bispemødet i Odense den 20.-21. september 1934 var dagsordenspunkt 4 en henvendelse fra Kirkeligt Centrum angående gudstjenesteordningen ved højmesse. Efter en drøftelse blev der nedsat et lille udvalg med to biskopper: V. Ammundsen fra Haderslev og A. J. Rud fra Fyen. De fik til opgave »at søge oplyst, hvad der er jus og usus og må anses for gældende ordning«.

På bispemødet det følgende år i Aalborg den 19.-20. september forelagde det lille tomandsudvalg en »Betænkning om Gudstjenesten«, som var underskrevet af de to biskop-

per i september 1935.¹ Beretningen blev gennemgået som dagordenspunkt 3, og det blev besluttet at genoptage sagen ved næste bispemøde. Desuden drøftede bispemødet på foranledning af V. Ammundsen, om man ønskede at få nedsat en liturgikommission.

Den afsluttende behandling af højmesseordningen i denne omgang fandt sted på biskoppernes møde i København den 4. januar 1936. Punkt 2 på dagsordenen var Gudstjenesteordningen, og i referatet står der følgende:

Det udsendte ang. højmissen i Frue Kirke gennemgås.

V. Ammundsen foreslår tilføjet som anm.: »Dersom man ønsker at benytte trosbekendelsen, kan dette ske på prædikestolen før eller efter evangeliets oplæsning. Ønsker man at benytte den for alteret, vil den rette plads være efter evangeliet, hvor ritualet af 1685 foreskriver afsyngelse af trossalmen.« – Vedtaget.

I følgeskrivelsen, hvormed dette udsendes, kan enhver tilføje sine bemærkninger.

Om liturgikommissionen har F.-D. [biskop Fuglsang-Damgaard] talt med Holbøll [Kirkeministeriets departementschef], som er velvillig stemt. Vil senere søge kirkeministeren.

I overensstemmelse med ovenstående beslutning på bispemødet i januar 1936, må de enkelte biskopper hver have udsendt et brev til præsterne i eget stift. Og brevene har ikke nødvendigvis være helt identiske. I det følgende aftrykkes brevet fra biskoppen i Aarhus fra februar 1936. Brevet handler ikke primært om trosbekendelsen, men om højmesseordningen som helhed. Trosbekendelsen omtales kun i en anmærkning, og det er en anmærkning, som primært knytter til ved til *usus* (faktisk brug) – ikke til *jus* (love og regler).

Holger Villadsen, august 2023

---

¹ Denne betænkning findes i samme arkivkasse fra Københavns Stifts Bispeembede.

Til Præsterne i Aarhus Stift

Som det vil være Dem bekendt, hersker der en ret stor Usikkerhed om, hvorledes den normale danske Højmesse gudstjeneste skal foregaa. Det har derfor længe været paa Tale, at der burde nedsættes en Kommission, der tog det liturgiske Spørgsmaal op til Overvejelse. En saadan Kommission skulde tage Stilling til de mange Reformforslag, der foreligger, eventuelt foreslaa Ændringer i Gudstjenestens Form, saaledes at bl. a. værdifulde Led, der er tabt i vor Gudstjeneste, kunde genindføres. og fremfor alt bane Vejen for en Overensstemmelse i Gudstjenesteordningen, der vitterlig ønskes af Menigheden.

De mange »Forbedringer«, som Præster paa egen Haand – og uden Berettigelse dertil – indfører i Gudstjenesten, føles af mange Kirkegængere som et manglende Hensyn til Menigheden, hvem Ændringer i det tilvante oftest byder imod.

Desværre er det endnu ikke lykkedes at faa den liturgiske Kommission nedsat, men der arbejdes stadig med Sagen.

Biskopperne har imidlertid fundet det fornødent, at der, indtil hele det liturgiske Spørgsmaal finder en endelig Løsning, gives en Anvisning paa, hvorledes den danske Højmesse gudstjeneste efter de i Øjeblikket gældende Bestemmelser rettelig bør forløbe, og har efter Overvejelse fundet, at nedenstaaende Form maa anses for den rette:

Klokkeringning og Præludium.

- I. Indgangsbøn (ev. med Fadervor). Imedens knæler Præsten under Bøn.
- II. Salme.
- III. Præsten fra Alteret: Herren være med eder! Svar: Og med din Aand! Kollekt og Epistel (Lektie) svarende til det Evangelium, hvorover der prædikes.
- IV. Salme.
- V. Præsten for Alteret: Dette hellige Evangelium . . . . Menigheden svarer: Gud være lovet for sit glædelige Budskab. (Det Evangelium læses, hvorover der ikke prædikes det Aar).
- VI. Salme.
- VII. Indledningsbøn. Tekst, Prædiken, sluttende med Kirkebøn og Fadervor. Bekendtgørelser. Velsignelse.
- VIII. Salme.
- IX. Daab med tilhørende Salmer.
- X. Nadver med tilhørende Salmer.

- XI. Præsten fra Alteret: Herren være med eder! Svar: Og med din Aand! Kollekten om Daaben (Nadveren). (I Tilfælde af, at der ikke er Daab eller Nadver, da Kollekten om Ordet ev. Fastekollekten).
Herren være med eder! Svar: Og med din Aand! Velsignelsen.
- XII. Slutningssalme.
- XIII. Udgangsbøn (ev. med Fadervor).
-

Anmærkning. Dersom man ønsker at benytte Trosbekendelsen, kan dette ske paa Prædikestolen før eller efter Evangeliets Oplæsning. Ønsker man at benytte den for Alteret, hvortil jeg herved meddeler Tilladelse, naar Sagen har været forhandlet paa et Menighedsmøde, og Menighedsraadets Samtykke er erhvervet, vil den rette Plads være efter Evangeliet, hvor Ritualet af 1685² foreskriver Afsyngelsen af Trossalmen.

Aarhus Bispegaard i Februar 1936

Fr. Bruun-Rasmussen.

P. S. Da Paasken i Aar falder ret sent, meddeler jeg hermed Tilladelse til, at Konfirmationen, hvor det maatte ønskes, afholdes Palmesøndag den 5. April.

---

² HV: I originalen er der en trykfejl, hvor der er byttet om på to cifre: 1865.